

УДК 94(477.83-25)“1991/2015”

*Тарас ГОРБАЧЕВСЬКИЙ***РИМО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В НЕЗАЛЕЖНІЙ
УКРАЇНІ: ІНСТИТУАЛІЗАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ**

Україна – держава, де існують поряд дві католицькі спільноти – західної та східної традиції. При цьому перша – Римо-Католицька Церква (РКЦ) – за кількістю прихожан значно поступається другій – Українській Греко-Католицькій Церкві (УГКЦ). Між двома Церквами залишилися спірні питання, передовсім щодо повернення святинь, деяких трактувань історичних подій. Тим не менше їхня новітня історія подібна, а спільні заходи на сучасному етапі дозволяють говорити про взаємоповагу та співпрацю, а також про міжцерковний діалог.

Дослідження історії РКЦ в Україні має важливе значення для політики в галузі державно-церковних відносин, міжнародних зв'язків. Мета статті – проаналізувати розвиток структур РКЦ, міжконфесійні протиріччя та етапи їх вирішення в Україні кінця XX – початку XXI ст., сприйняття РКЦ українським соціумом на основі роботи Церкви в культурно-освітньому та громадському просторі. Подібною проблематикою займалася низка вітчизняних і польських дослідників, зокрема В. Байдич у своїх роботах звертав увагу на переслідування Церкви в підрадянській Україні. Чимало описана подія візиту Івана Павла II на українські землі (Б. Шургот та ін.). Деякі дослідники звертали увагу на розвиток окремих структур РКЦ – дієцезій – на українських теренах після 1991 р. (М. Бучек, Л. Гадлек, М. Кшизовський, В. Осадчий), водночас бракує узагальнювальної праці історії РКЦ у незалежній Україні, її ролі в міжконфесійних взаєминах.

Історія РКЦ на українських землях нерозривно пов'язана з діяльністю етнічних меншин, які проживають на її території, насамперед поляків. Критичне узагальнення досвіду етнонаціонального будівництва в Україні на різних етапах її розвитку з урахуванням особливостей взаємодії релігійного й етнічного чинників залишається важливим завданням для сучасної соціогуманітаристики¹.

Із відновленням радянської влади після німецької окупації на території України РКЦ переживала нелегкі часи та трактувалася як “армія Ватикану”, а тому піддалася найжорстокішому переслідуванню (як і інші Церкви, крім Російської Православної). Після підписання 9 вересня 1944 р. між СРСР та Польським комітетом

¹ *Байдич В.* Римо-католицька церква в умовах радянської релігійної політики: український досвід (середина 1940-их – перша половина 1960-х років): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.001 “Історія України” / В. Байдич. – Камінець-Подільський, 2012. – С. 1.

національного визволення угоди “Про евакуацію польських громадян із території Української РСР і українського населення з Польщі” радянська влада приступила до повної ліквідації церковних структур РКЦ на території України. Все ж на Поділлі, Житомирщині залишилися невеликі групи католиків, які творили своєрідні анклавні серед православних і змогли пережити період атеїзації². Загалом із 1 007 костелів Західної України від початку реалізації цієї угоди відкритими залишалися лише 165, всі католицькі монастирі були ліквідовані, а духовенство, що залишалося в Україні, – піддано репресіям. Необхідно зазначити, що стосовно РКЦ Кремлівська влада використовувала політику подвійних стандартів: репресії і пропагандивну дискримінацію всередині країни та заперечення звинувачень у нищенні Церкви в зовнішньополітичній пропаганді³. Отже, за невеликий проміжок часу всі церковні структури було ліквідовано, а кількість самих римо-католиків зменшилася внаслідок репатріацій поляків з УРСР до ПНР (Польської Народної Республіки)⁴. На території комуністичної Польщі залишився клаптик Львівської архидієцезії РКЦ, де продовжила роботу церковна структура колишньої Львівської митрополії у вигляді Апостольської адміністрації Львівської архидієцезії з місцем осідку архієпископа Євгеніуша Базяка у Любачеві⁵. У вигнанні на краківських землях, у Кальварії-Зебжидовській, кілька років перебувала Львівська вища духовна семінарія. Всього на території підрадянської України залишилося лише кілька десятків костелів, що функціонували (з них на Західній Україні: 2 у Львові – катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці та костел Св. Антонія Падуанського, в Золочеві, Стрию, Самборі, Добромилі, Мостиськах, Щирцю; на території колишнього Тернопільського воєводства – 3: Борщів, Галушинці, Кременець; на Буковині – 1 у Чернівцях; на Івано-Франківщині – жодного)⁶, в яких нерідко молилися й українці греко-католики, віряни ліквідованої Греко-Католицької Церкви.

Із процесом розпаду СРСР стало актуальним питання свободи віросповідання, а отже, відновлення повноцінної діяльності Церков, раніше заборонених і переслідуваних. На святкуванні 1000-ліття Хрещення Русі (1988) у СРСР вперше побували представники Ватикану. Архієпископ Августино Касаролі не тільки взяв участь в урочистостях, але й при зустрічі з Михайлом Горбачовим передав йому листа від Папи. Це було початком офіційного визнання Католицької Церкви у СРСР⁷. 16 січня 1991 р. Апостольська столиця відновила структури РКЦ в Україні. У склад Львівської митрополії увійшли Львівська архидієцезія та Кам’янець-Подільська і Житомирсько-Київська дієцезії, які зайняли величезну територію

² *Osadczy W.* Kościoła Łacińskiego na Ukrainie dole i nedole. Doświadczenie, dzień dzisiejszy, problemy i perspektywy / Włodzimierz Osadczy // Kościół Katolicki na Wschodzie w warunkach totalitaryzmu i posttotalitaryzmu / [red.: Andrzej Gil, Witold Bobryk]. – Siedlce; Lublin, 2010. – S. 90.

³ *Байдич В.* Римо-католицька церква в умовах радянської релігійної політики... – С. 10–11.

⁴ *Чавага К.* 600-ліття Львівської Архидієцезії РКЦ / К. Чавага // Галиція. Українсько-австрійський огляд. – Львів, 2012. – С. 37–43.

⁵ Там само.

⁶ *Osadczy W.* Kościoła Łacińskiego na Ukrainie.... – S. 89.

⁷ *Ibidem.* – S. 90.

України. Можливість свободи віровизнання, вільного відвідування церковних відправ сприяли відродженню католицьких спільнот⁸. Кількість парафій стрімко зростала на початку 1990-х років. Водночас катастрофічно бракувало священнослужителів. Деякі колишні костели перейшли в підпорядкування інших Церков, які також безупинно розвивалися, найперше УГКЦ. Такий перехід храмів був спровокований банальною відсутністю парафіян. Донині чимало парафій РКЦ в Україні налічують лише з десяток вірян. Як згадував архієпископ Мечислав Мокшицький на прикладі Львова: "...влада, на жаль, не віддала Римсько-католицькій церкві жодного костелу. Із 36 латинських храмів у цьому місті ми не отримали жодного, бо ті які маємо тепер, були завжди відкритими. Це Латинська катедрa і Костел св. Антонія. Збудували два костели на околиці міста в Рясній Польській та на Збоїщах. Ще один храм почали споруджувати на Сихові"⁹.

Відновлені дієцезії підлягали Львівському митрополиту Мар'янові Яворському, ординарієм Київсько-Житомирської дієцезії був єпископ Ян Пурвінський, а Кам'янець-Подільської – єпископ Ян Ольшанський¹⁰. У 1992 р. Львів приймав першу Єпископську конференцію РКЦ України за головуванням архієпископа Мар'яна Яворського та секретаря Мар'яна Бучека (канцлера Львівської курії), де було обговорено низку важливих питань із життя Церкви. Значимим для РКЦ в Україні став Синод Львівської архидієцезії, що пройшов 16 січня 1995 – 21 січня 1997 рр., та був першим подібним із 1930 р.¹¹.

На початку 1996 р. замість Луцького деканату постала однойменна дієцезія, де функції Апостольського адміністратора виконував Львівський митрополит, а від 20 травня 1998 р. ординарієм у Луцьку призначено єпископа Маркіяна Трофим'яка¹². 12 грудня 1996 р. відновила діяльність на території України Львівська вища духовна семінарія (закрита в Кальварії-Зебжидовській у 1950 р.) для підготовки священничих кадрів¹³. Ще раніше, в 1993 р., особну Апостольську адміністрацію від Угорської Католицької Церкви отримало Закарпаття, спочатку на чолі з нунцієм у Києві, а від 7 жовтня 1997 р. з єпископом-ординарієм Анталом Майнеком¹⁴.

РКЦ і далі розвивалася, зокрема Кам'янець-Подільська дієцезія. Якщо в 1994 р. вона налічувала всього 8 парафій, то на початку 2000-х виникла потреба створення вікаріату Одеського та Кримського для 7 та 5 великих парафій відповідно. 4 травня 2002 р. Апостольська столиця узаконила створення двох нових дієцезій – Одесько-Сімферопольської та Харківсько-Запорізької. Одесько-Сімферопольська дієцезія (деканати: Балтський, Бессарабський, Кримський, Херсонський, Кіровоградський,

⁸ Krzyżowski T. Odrodzenie Kościoła rzymskokatolickiego w Ukrainie południowej (i Krymie) w epoce posttotalitarnej / T. Krzyżowski. – Kraków, 2013. – S. 116.

⁹ Чавага К. 600-ліття Львівської Архидієцезії РКЦ... – С. 37–43.

¹⁰ Gędlek Ł. Zarys historii diecezji Odesko-Symferopolskiej / Ł. Gędlek. – Odessa; Kraków, 2011. – S. 45.

¹¹ Бучек М. Львівська архидієцезія латинського обряду: Ілюстрована розповідь / М. Бучек. – Львів, 2004. – Т. 1: Парафії, костели та каплиці (Львівська обл.). – С. 15.

¹² Osadczy W. Kościoła Łacińskiego na Ukrainie... – S. 92.

¹³ Бучек М. Львівська архидієцезія... – С. 15.

¹⁴ Osadczy W. Kościoła Łacińskiego na Ukrainie... – S. 92.

Миколаївський) охопила територію в 138 тис. км², із населенням близько 10 млн, з яких римо-католики становили менше 1 %¹⁵. Провідну роль у створенні нових парафій відіграла місіонерська діяльність священників, які прибули з-поза меж України, найперше з Польщі. Однак їх недостатня кількість (наприклад, 56 священників на Одесько-Кримську дієцезію у 2009 р.) змушувало наявних працювати на кількох парафіях одночасно.

Першою на Півдні України була зареєстрована римо-католицька громада в Миколаєві, ще у 1989 р. (за згодою центральної влади в Москві). Тоді ж вдалося повернути костел. На початку 1990-х років римо-католики отримали костели в Керчі, Ялті, Ізмаїлі, Кривому Розі¹⁶. На теренах Одесько-Сімферопольської дієцезії розгорнуто активний місіонерський рух. Щорічно проходять Дні молоді. Наприклад, в 2010 р. VI Дієцезіальні дні молоді з реколекціями зібрали близько 200 юнаків і дівчат із теренів дієцезії, інших регіонів України, Білорусі та Польщі. Курія регулярно організовує екуменічні зустрічі, в яких беруть участь різні християнські конфесії, крім Української Православної Церкви (Московського Патріархату) (УПЦ (МП)), яка ігнорує запрошення¹⁷. Одесько-Сімферопольська дієцезія отримувала фінансову допомогу з Польщі та Німеччини. Місцеві священники регулярно виїжджають туди на збір коштів і реколекції. Все ж відсутність належного фінансування для потреб костелів, плебаній зумовлює те, що невеликі громади римо-католиків збираються на молитву у приватних помешканнях¹⁸. Знаковою для римо-католиків Одеси стала відбудова катедри Успіння Пресвятої Богородиці, закінчена 2008 р. Кількість відвідувачів цього храму відразу зросла в кілька разів.

Відроджені римо-католицькі спільноти зіткнулися з важкою проблемою – повернення втрачених у радянську епоху костелів та іншої церковної власності. Повернуті святині зазвичай перебувають у занедбаному стані, адже більшість із них довгі роки використовували як господарські будівлі, склади, у кращому випадку – як місцеві клуби чи кінотеатри, що нерідко перебудовували та добудовували, і, як наслідок, споруди втрачали свій сакральний вигляд. Реконструкція та віднова костелів, потреба плебанії вимагали великих коштів. Повернення церковної нерухомості розпочато розпорядженням Президента України Леоніда Кравчука “Про повернення культової власності релігійним організаціям” від 22 червня 1994 р., який зобов’язав місцеву владу безплатно повернути культові споруди релігійним організаціям. Так з’явився правовий інструмент для повернення сакральних об’єктів, але на практиці цей процес зіткнувся з низкою перешкод, котрі місцеві громади не могли швидко вирішити¹⁹. Процес повернення розпочався ще наприкінці 1980-х і триває досі. Наприклад, у 2015 р. чималого резонансу набуло повернення костелу в Барі (Кам’янець-Подільська дієцезія), де римо-католицький храм Св. Анни передали у власність релігійної громади. Відповідне розпорядження голова Вінницької

¹⁵ Krzyżowski T. Odrodzenie Kościoła rzymskokatolickiego w Ukrainie... – S. 117.

¹⁶ Gędlek Ł. Zarys historii diecezji Odesko-Symferopolskiej. – S. 45.

¹⁷ Ibidem. – S. 51.

¹⁸ Gędlek Ł. Zarys historii diecezji Odesko-Symferopolskiej.. – S. 52.

¹⁹ Krzyżowski T. Odrodzenie Kościoła rzymskokatolickiego w Ukrainie... – S. 123.

облдержадміністрації Валерій Коровій підписав ще 10 червня цього року. У документі зазначено: “Передати пам’ятку архітектури місцевого значення – комплекс культових будівель та споруд костелу Святого Миколая (Святої Анни) релігійній організації за актом приймання-передачі”. Унікальність цього костелу в тому, що через загорожу він межує з православною церквою²⁰.

Складним залишається проблема взаємовідносин РПЦ і РКЦ в Україні, адже перша вважає ці землі канонічно православними, а отже, своїми, та всіяко намагається обмежити католицьку присутність тут. У липні 2009 р. в релігійній маніфестації вірні УПЦ (МП) на вулицях протестували проти дозволу на будову в Одесі навіть греко-католицького храму²¹. Доходить і до відкритого протистояння, як це було в Одесі в лютому 2012 р., коли місцеві католики вийшли на акцію протесту проти обмеження їх свободи віросповідання.

РКЦ у значній кількості населення України продовжує асоціюватися як “польська Церква”. Своїми заходами вона підтримує польські національні товариства, пропагує польську культуру й історію, священники залучені до польських шкіл, навчають польської мови українців. Наприклад, за 25 років так і не подоланий “мовний бар’єр”; богослужіння відбуваються переважно польською мовою, священників-українців обмаль, тоді як кількість парафіян-українців дещо збільшилася. Церковне керівництво по цілій Львівській архидієцезії дозволило здійснювати відправи польською мовою, в Луцькій дієцезії – польською та українською, в Харківсько-Запорізькій та Одесько-Сімферопольській – частіше вживається російська, рідше – українська мови. Звичайно, за 25 років РКЦ мала би більше відчутти процеси українізації, адже Церква не може бути польською в незалежній Українській державі. У силу історичних обставин вона не може бути і національною Церквою для українців.

РКЦ підтримує відновлення польських пам’яток на території Галичини. Зокрема не так давно на найвищому рівні, за участі єпископа РКЦ Мар’яна Бучека, 15 вересня 2015 р., відновлено польський військовий цвинтар у с. Дитятин Івано-Франківської обл. Його зруйнувала радянська влада, а упорядковано за кошти Ради охорони пам’яті і мучеництва Польщі. В урочистостях взяли участь польський сенатор Лукаш Абгарович, представники Міністерства оборони Польщі, Міністерства культури і національної спадщини Польщі, інших польських установ та організацій, військовослужбовці польської армії, польські харцери зі Львова, делегації польських організацій Івано-Франківської та Львівської обл.²² Також недавно було відновлено ще один пам’ятник польським воїнам, які загинули в 1920 р. біля Задвір’я, обороняючи Львів від більшовиків. Активну участь у цих подіях взяла і РКЦ.

Незважаючи на низку невирішених питань із УГКЦ відносно церковного майна, неповернутих святинь, різних трактувань деяких історичних подій (Волинської

²⁰ Римо-католицькій громаді передали храм Св. Анни у м. Барі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/temples_church_proper-ty/60585/

²¹ *Gędlek Ł.* Zarys historii diecezji Odesko-Symferopolskiej. – S. 52.

²² На Прикарпатті освятили відновлений польський військовий меморіал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/religious_ceremonies/61150/

трагедії) РКЦ в Україні шукає компромісних рішень та проводить політику сприяння толерантності в суспільстві. Неабиякого обговорення в українському соціумі набули заяви М. Мокшицького щодо Волинської трагедії. 6 березня 2013 р. архієпископ відмовився підписати спільну заяву з греко-католицькими єпископами, відкинувши формулу “вибачаємо і просимо пробачити”, та заявив, що це українська сторона мусить просити вибачення у поляків, а не вибачати²³, що дозволило ототожнювати РКЦ суто з польською стороною²⁴. Проте вже 28 червня 2013 р. спільна декларація таки була підписана у Варшаві, де Львівський архієпископ РКЦ заявив: “До сьогодні поляки та українці тримають у своїй пам’яті болючі рани й спогади про Волинську трагедію. Особливо помітні вони в сучасному українському суспільстві, добро якого найважливіше і для Римо-Католицької Церкви в Україні. Надіюся, що попри трагічне минуле, добросусідські та християнські відносини поляків та українців можливі всюди, де вони зустрічаються, співпрацюють чи думають про майбутнє”²⁵. Це ще раз доводить орієнтацію Церкви на пошук шляхів примирення і пропагування польсько-українських добросусідських відносин. Водночас міжцерковна та міжконфесійна співпраця на спільних заходах, урочистостях, богослужіннях простежується на парафіяльному рівні, спільних реколекціях за участі вищих церковних єрархів²⁶ та в деяких спільних меморандумах. Щорічно (починаючи з 2002 р.) на території меморіалу “Цвинтар орлят” та біля меморіалу воякам Української Галицької армії (УГА) 1 листопада відбувалася польсько-українська молитва примирення за участі вищого духовенства РКЦ та УГКЦ²⁷. Такі заходи дозволяють підтримувати певний рівень взаємовідносин і співпраці.

Восени 2015 р. у Львові тривала робота Асамблеї греко-католицького та римо-католицького монашества України, в якій взяли участь понад 600 учасників. Офіційна тема заходу – “Євангельське сопричастя богопосвячених осіб РКЦ та УГКЦ в Україні”²⁸. Спільна зустріч такого типу стала однією з перших, де обговорювали методи практичного служіння для людей, благочинну діяльність.

У незалежній Україні працює Апостольська нунціатура з 28 березня 1992 р., а дипломатичні відносини з Ватиканом встановлено того ж року 8 лютого. За

²³ Римо-католицька церква в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Римо-КатолицькаЦерква_в_Україні

²⁴ Волинська трагедія розділяє РКЦ – УГКЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://religioterno.ucoz.ua/news/volinska_tragedija_rozdiljae_rkc_ugkc/2013-03-16-48

²⁵ Голови УГКЦ та РКЦ Польщі підписали спільну декларацію і попросили прощення за Волинську трагедію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/22442-ugkc-ta-rkc-polshhi-pidpisali-spilnu-deklaraciju-z-nagodi-70-x-rokovin-volinskoyi-tragediyi.html

²⁶ Єпископи УГКЦ та РКЦ в Україні вперше організували спільні реколекції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/4349/news/1274269685.html>

²⁷ У Львові відбулася українсько-польська молитва примирення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/state/national_religious_question/61587/

²⁸ Католицькі монахи радяться як їм діяти в умовах війни та наступу секуляризації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/confessional/interchurch_relations/61106/

25 років у Києві працювало кілька нунцій (архієпископи Антоніо Франко, Никола Етерович, Іван Юркович²⁹, Томас Галліксон³⁰, Клаудіо Гуджеротті)³¹. Як зазначила низка експертів, одна з проблем Ватикану – брак людей на дипломатичній службі слов'янського походження, які би сповна розуміли проблеми краю.

Знаковою подією став візит “ad limina” (до апостольських порогів) єпископів України³² наприкінці 1990-х років. Візит Папи Римського Івана Павла II в Україну 23–27 червня 2001 р. сприяв посиленню впливів РКЦ в Україні, налагодженню конструктивної позиції співпраці між християнськими Церквами. Невдоволення висловлював лише клир УПЦ (МП).

Ватикан неодноразово наголошував на необхідності співпраці християнських конфесій, порозуміння в міжнаціональних відносинах на основі прикладу церковного діалогу. Папа Римський Іван Павло II, перебуваючи в Україні, висловив мету в цьому контексті: “Час вже відмежуватися від болючого минулого! ... Християни обох національностей мають крокувати разом в ім'я єдиного Христа Ісуса...”³³.

Українсько-польські відносини почали змінюватися у кращу сторону після приїзду папи, адже у своїх проповідях у Львові Іван Павло II основну увагу приділив саме відносинам обох народів, їх нормалізації на основі взаємопрощення складного суперечливого минулого. Під час Помаранчевої революції поряд з українськими на майдані чи не найбільше виднілося польських стягів. Мало хто очікував такої підтримки, яку виявили християнські брати-поляки. До такої акції спричинився і Святіший Отець. До згоди обох народів закликав і лист Папи Римського, присвячений 60-й річниці Волинської трагедії. Головна ідея послання – очищення пам'яті про ті події від образи та помсти. Особлива увага приділялася потребі виховання молоді в дусі поєднання, без недовіри та насильства³⁴. “Висловлюючи задоволення з того, що християнські спільноти України й Польщі стали ініціаторами цього відзначення, щоби зробити свій внесок у загоєння і зцілення ран минулого, заохочую обидва братні народи незмінно тривати в пошуках співпраці й миру”³⁵, – з листа Святішого Івана Павла II щодо поєднання українського і польського народів від 7 липня 2003 р.

Під час перебування в Україні Святіший Отець у проповідях порушив питання єдності Церков, однак наголосив на неможливості поглинання та необхідності знати й берегти обрядову спадщину Східних Церков³⁶, зокрема тут йдеться і про

²⁹ Апостольська нунціатура в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/reference/major_religions/~%D0%A0%D0%9A%D0%A6/33663/

³⁰ Архієпископ Томас Галліксон: Новий нунцій повинен докладати всіх сил, щоб світ повному поглянув на Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/interview/61366/

³¹ Апостольська нунціатура в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nuntiatura.kiev.ua/>

³² Бучек М. Львівська архідієцезія латинського обряду... – С. 15.

³³ Шургот Б. Святіший Отець Іван Павло II для України / Б. Шургот. – Львів, 2007. – С. 6.

³⁴ Там само. – С. 48.

³⁵ Там само. – С. 102.

³⁶ Там само. – С. 52.

УГКЦ, для дотримання повноти християнської традиції, рівноправності в Україні РКЦ та УГКЦ.

Вплив приїзду Глави Вселенської Католицької Церкви на українців важко переоцінити. Усі українські засоби масової інформації відзначили визначну роль цієї події у розвитку християнства на наших землях, аналізували проповіді Святішого Отця, роль РКЦ в Україні та долю християнства загалом³⁷.

Попри всі успіхи є й скептичні погляди щодо розвитку РКЦ в Україні. Зокрема колишній Апостольський нунцій в Україні Томас Галліксон в одному з інтерв'ю зазначав: "Римо-Католицька Церква має ту ж вікову структуру, як і всюди в Європі. Більшість людей належать до старшого покоління. Є порівняно мало молодих людей і дуже мало дітей. Коли ці діти завершують свою школу батьки часто відправляють їх до Польщі на навчання. І вони ніколи не повертаються. Це ставить нас в дуже ж ризиковану ситуацію, як сталося, наприклад, з вірменами-католиками при комунізмі. Через два покоління, якщо ми не матимемо миру і розумного рівня добробуту (щоб люди мали гідне життя) Римо-Католицька Церква зникне в Україні"³⁸.

Отож, можна констатувати, що з розпадом СРСР РКЦ на території України швидко розвивалися, активно відновлювалися та створювалися нові парафії, збільшилася кількість прихожан. Водночас Церква зіткнулася зі значними труднощами щодо повернення колишніх костелів у суперечках з іншими конфесіями. Міжцерковному діалогу неабияк посприяли відвідини України Папи Римського Івана Павла II, який закликав і до міжнаціонального примирення та злагоди.

³⁷ *Шургом Б.* Святіший Отець Іван Павло II... – С. 16.

³⁸ Архієпископ Томас Галліксон... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/interview/61366/